
H.C. Andersen som heteroseksuel: Historien om en konstruktion

En bodsvandring med fjorten stationer

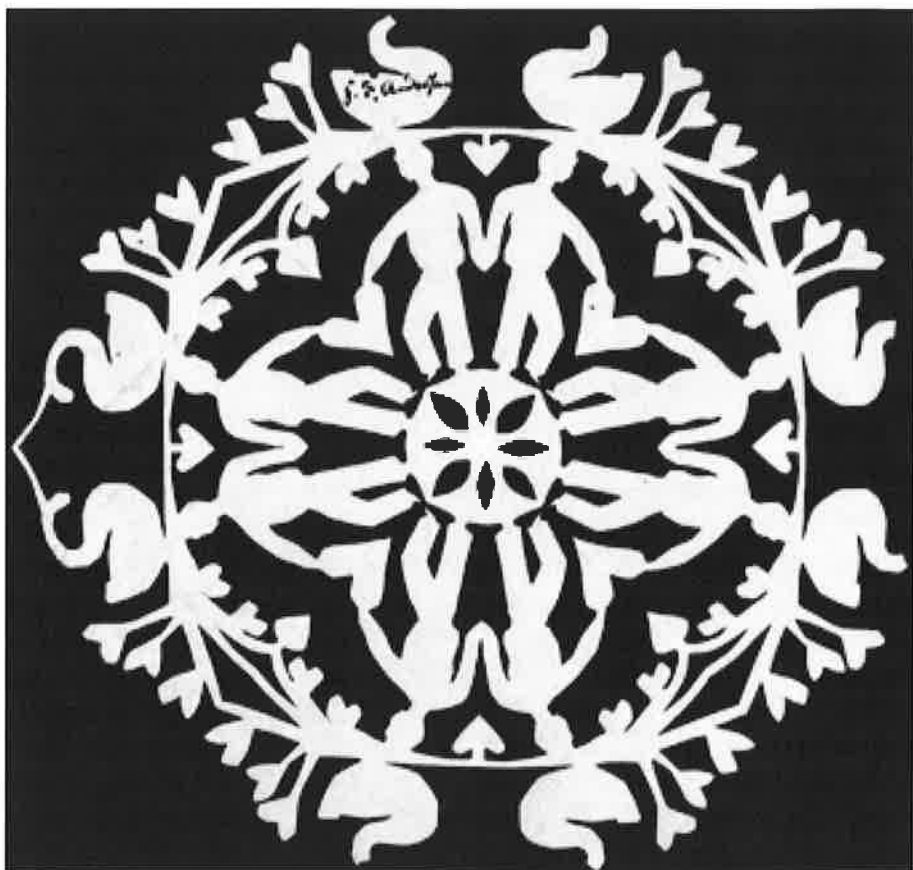
Dag Heede

Kære læser. Velkommen til en bodsvandring. For jeg vil i denne artikel – undtagelsesvis – holde mig strikt på den rigtige og pæne side af loven, normen og normaliteten. Altså ikke skeje ud hinsides seksualiteten og kønnets grænser. Dette lille essay er en bodsvandring, en pønitense, hvor jeg med birkeris og hårskjorte vil pine både min sjæl og mit legeme i en ubønhørlig selvtugt som straf for hvad jeg i overmodig forfængelighed og selvisk misforstået jagt efter berømmelse må have udspredd af falske rygter, bagvaskelse og løgnehistorier om vor største danske verdensberømthed.

Ikke mindst min seneste synd, den lille utiltalende pamflet, *Hjertebrødre. Kri-gen om H.C. Andersens seksualitet*, vil jeg hermed officielt og utvetydigt lægge afstand til. Mea culpa! Gid det skrevne kunne gøres uskrevet, og det sagte usagt.

Og hvad kan være dejligere i netop dette eventyrlige jubelår end endnu en gang at genfortælle det danske yndlingseventyr: nemlig det om vor nationalikon H.C. Andersens maskulinitet og heteroseksualitet? Jeg skal i det følgende opridse en selektiv oversigt over værker, forskere og formidlere, der alle hver efter evne og forudsætninger har bidraget til konstruktionen af H.C. Andersen som heteroseksuel, et prisværdigt og nationalt opbygningsarbejde, der gør det endnu lettere, sjovere, stoltere og dejligere at være dansk den dag i dag. Der er så meget at være glad for; kun synd, at den børneven, vi alle elsker at elske, livet igennem var så uheldig udelukkende at forelske sig i kvinder, der

- a ikke ville røre ham med en ildtang
- b var hemmeligt forlovet til anden side (hvad han, dvs. H.C. Andersen, nu godt vidste)
- c udelukkende nærrede moderlige eller søsterlige følelser for den aparte

Silhuettklipp av H.C.Andersen, använt som omslag på Dag Heedes bok *Hjertebrødre: krigen om H.C. Andersens seksualitet*

mand med de løse håndled, som vi heldigvis har vænnet os til at lukke øjnene for på de mange fotografier, hvor de ellers truer.

I dag er det kun børn og unge, der endnu ikke har lært, at H.C. Andersen var en god dansk normal mand, der bare var så uheldig at forelske sig i de forkerte kvinder på de forkerte tidspunkter, ja, som vist med rette må betegnes som litteraturhistoriens mest uheldige elsker.

At en hel generation af unge danskere fejlagtigt tror at "vide", at H.C. Andersen var "svans", siger vist en del om mislykkede pædagogikker, hvis oprindelse nok skal søges i de mørke og marxistiske halvfjerdere med vikingefeminister og lesbiske eskimoer. Men mon ikke statsstyrede og kanonetablerende

ministerielle initiativer vil sikre, at der ikke i fremtiden omgås så lemfældigt med den sande danske kultur, så allehånde myter og løgnehistorier forhindres i at få grobund i de alleryngste og mest modtagelige hjerter?

Til fremtidens pædagoger, lærere og formidlere vil jeg hermed levere dette opråb: Vær Jer Jeres ansvar bevidst, gå ikke på kompromis, men vær utrættelig i Jeres heteroseksualisering og maskulinisering af nationalskjalden. Slå nådesløst ned på enhver tvivl eller ulydighed. Den slags skal tages i optakten. Og man kan som bekendt ikke begynde tidligt nok. Litteraturhistorien bør være en disciplin i alle ordets betydninger.

At vise, at det er de *almenmenneskelige* værdier – hinsides og højt hævet over nationalitet, etnicitet, køn og seksualitet – at det er det, det kommer an på i forskningen og formidlingen af H.C. Andersen og i øvrigt alle andre af vore store forfattere – det er den grundpræmis, dette essay hviler på. Heteroseksualiseringen og maskuliniseringen af H.C. Andersen er således kun et nødvendigt bidrag til at fremme det rette, sandt danske syn på vores nationaldigers uødkelige budskaber til menneskeheden.

Heteroseksualitet: fra perversion til natur

Før jeg begiver mig ud på min bodsvandring, må jeg kort definere mit heteroseksualitetsbegreb. Den amerikanske historiker Jonathan Katz leverer i sit studie *The Invention of Heterosexuality* fra 1995 en genealogi over begrebets udvikling. Heteroseksualitet er således ikke – i hvert fald ikke som term og i hvert fald ikke først og fremmest – blot konstateringen af et faktum eller beskrivelsen af en adfærd, der kan føres tilbage til en mytisk urtid, hvor den store abe fik vokseværk i hovedet og besluttede sig til at gå på to ben.

I klinisk, seksualpatologisk forstand er ”heteroseksualitet” – og lad os bare sætte begrebet i gåseøjne, det er én måde at mærkværdiggøre det på – en langt yngre og mere moderne term der ifølge Katz blev opfundet i 1890’ernes eksploderende seksualvidenskab, denne magtvidens-tornado som Michel Foucault i sin seksualitetshistorie hånligt kalder *scientia sexualis*, og som han betegner som den vestlige kulturs eneste i sandhed **nye** bidrag til lysterne og nydelsernes historie: nemlig glæden ved at kortlægge, analysere, aflytte, aflure, fortolke, diagnosticere, granske, nuancere, klassificere og minutøst navngivne alle gevæksterne og ikke mindst ukrudtet i Lysternes Have.

Efter at en lang række seksualpatologiske arter er blevet kortlagt – man kan følge udviklingen i den østrigske læge Richard von Krafft-Ebings stadigt voksende opslagsværk, *Psychopathia Sexualis*, der udkommer i konstant forøgede udgaver – myldrer det ved slutningen af attenhundredetallet med nye menneskearter, der alle er underklassifikationer af et helt nyt folkefærd: de perverse. Således ser verdenshistoriens første homoseksuelle, biseksuelle, sa-

dister, masochister, skoptofile, zoofile, pædofile, nekrofile, automonoseksualister og mange flere dagens lys i den opsplitning af det sjette bud, der følger af den vage og dunkle sodomikategoris implosion.

På seksualmedicinens opdagelsesrejse støder de ihærdige og utrættelige forskere imidlertid også på en særlig gruppe perverse, nemlig en række personer af forskelligt køn, der udviser en lyst til det modsatte køn, og ofte sågar udlever denne i en adfærd, der klart overskrider forplantningshensyn. Denne glubske appetit efter det andet køn må navngives, og så finder lægerne på termen "heteroseksualitet" – utvivlsomt inspireret af termen "homoseksualitet", den kategori der i 1869 blev opfundet for at betegne den særlige type sodomitter og pæderaster, hvis konstitution tvang dem til at søge kropslige og sjælelige glæder ved deres eget køn. Den heteroseksuelle person opstod således som en historisk lillebror – det var mest mænd, der var tale om – til sin perverse storebror, den homoseksuelle.

Katz påviser en interessant betydningsglidning i heteroseksualitetskategorien fra seksualpatologisk klassifikation i 1890'erne til blot tredive år efter at beskrive en natur og en essens. Allerede omkring 1925 er heteroseksualitet blevet betegnelsen for den normale, naturlige, rigtige, samfundsnødvendige og gudsgivne seksualpraktik: "*Our mystical belief in an eternal heterosexuality – our heterosexual hypotheses – is an idea distributed widely only in the last three-quarters of the twentieth century*" (Katz s. 14). Heteroseksualiteten beskrives altså ikke blot som normalmenneskets normalitet i sin samtid, men projiceres nu tilbage til selve livets begyndelse og kastes ud som betingelse og forudsætning for menneskehedens fortsatte beståen her på denne klode.

Heteroseksualiteten er således "an invented tradition", en opfundet tradition, altså et ungt, moderne fænomen, der hurtigt får klistret en årtusindlang forhistorie på sig. Således kan fænomenet faktisk sammenlignes med danskheden, og at danskhed og heteroseksualitet i høj grad er forbundne termer, håber jeg at demonstrere gennem denne artikel.

Når jeg påpeger, at "heteroseksualitet" i ordets snævre betydning er et moderne fænomen, der næppe har mere end godt hundrede år på bagen, så mener jeg naturligvis ikke, at fænomener som manglende lyst til ægteskab, mænds afsmag for kvinder eller mandlig femininitet ikke var problemfelter også på H.C. Andersens (1805–1875) tid. Men jeg tror, vi skal være varsomme med uforsigtig omgang med termer som "heteroseksualitet", "biseksualitet", "homoseksualitet" og "homofobi" i en historisk periode, som f.eks. ikke – som os – foretog koblinger mellem ømme, romantiske mandevenskaber på den ene side og sodomitiske, pæderastiske ugeringer på den anden. Skåret ud i groft pap – og tillad mig for et øjeblik en meget direkte og uhøvisk tale – Den danske Guldalders hjertebrødre var højst sandsynligt ikke røvpulere. Ups, der

blev vist lagt endnu en mil til min bodsvandring. Som begynder nu.

Første station: H.C. Andersen himself

H.C. Andersen skulle altså ikke i vores moderne forstand bevise sin ”heteroseksualitet”. Begrebet ville ikke have givet mening for hverken ham eller hans samtid. Men han konstruerede i høj grad sig selv som en beundrer af kvindekønnet, og hele hans egen iscenesættelse af sit digterkald går – som det sig hør og bør – over et knust hjerte. Især i *Levnedsbogen*, den første af hans tre selvbiografier, og den tidligste – den er skrevet allerede i ungdomsårene – konstrueres Riborg Voigt som den Første Store Kærlighed.

Da hun imidlertid var hemmeligt forlovet med en anden – hvad Andersen lader som om han ikke vidste, men alligevel kommer til at røbe, at han vidste – og da hun ikke reagerer positivt på den unge bejlers ekstremt uambitiøse frierbrev, som han optrykker i sin helhed i biografien – måtte Andersen i stedet blive digter – på baggrund af den pige han ikke fik. Og dette udbasunerer så for fuld udblæsning blandt andet i digtsamlingen *Fantasier og Skitser* (1831).

Hele H.C. Andersens forfatterskab: digte, skuespil, eventyr, romaner, breve, selvbiografier og dagbøger er fuldt af smukke og gode kvindeskikkelser, som naturligvis gør det oplagt at se tekstkorpuset som et overflødhedshorn af beviser på digterens begær efter kvinder. At han så også – måske især i sin ungdom, som vist varede livet igennem – havde lidt lovligt varme venskaber med en række yngre mænd, hører naturligvis også med til billedet; vi er jo ikke snerpede, vi er jo danske!

Men vi ved naturligvis også, at disse var næsten helt normale, især for en overspændt person som H.C. Andersen, der nok var lidt sent udviklet og som derfor i sin noget forlængede pubertet lidt længe klyngede sig til sine kammerater. Men det er jo lidt som slyngveninder i teenage-årene, som jo ikke er eller bliver lesbiske af den grund...

Og er det i øvrigt ikke også totalt, flintrende ligegyldigt, hvilken seksualitet H.C. Andersen havde? Hvad glæde eller interesse har det i forhold til at nyde, studere og forske i de vidunderlige eventyr og i resten af forfatterskabet?

Noget af det dejlige ved at være heteroseksuel, er jo det enorme epistemologiske privilegium, vi besidder: nemlig at vi altid på forhånd ved, hvad der er værd at vide. Og ikke mindst på forhånd kan bestemme, hvad der i hvert fald *ikke* er værd at vide. Med instinktiv og intuitiv vished kan vi således ganske uden argumentationer og uden at være forpligtet må nogen som helst logik med stor lidenskab det ene øjeblik hævde, at selvfølgelig var H.C. Andersen homoseksuel, og i næste øjeblik fuldkommen ændre diskussions vilkår ved at understrege, at spørgsmålet naturligvis også er komplet ligegyldigt. Således vinder vi hver gang. At være homoseksuel er således også altid at have

ret.

Det gør ikke noget, at vi ikke ved noget som helst om homoseksualitet, for i vores kulturelle logik vil vi som heteroseksuelle altid være i en epistemologisk herredømme-position i forhold til den homoseksuelle. Ikke først og fremmest gennem forbud, fortællinger og censur, men langt mere effektivt ved at besidde retten til altid at vide, hvad der er værd at vide, og hvad man på forhånd ved ikke er værd at vide. Vores danske heteroseksualiseringsstrategi består således ikke først og fremmest i at forbyde eller fordømme, ej heller i at tilgive, forstå og tolerere – selvom *det* er vi jo nok også i al beskedenhed verdensmestre i –, men først og fremmest i magten til at *trivialisere*: enten har vi ret eller også er spørgsmålet ligeegyldigt.

Anden station: Søren Kierkegaard og Georg Brandes

Vor store litteraturhistoriker, Georg Brandes (1842–1927), var som bekendt en værre en, og også i denne sammenhæng må han tildeles andet end roser. Men han er ikke den første til at sætte spørgsmålstegn ved nationalskjaldens køn. Søren Kierkegaard (1813–1855) i *Af en endnu Levendes Papirer* fra 1838 kritiserede som bekendt så skammeligt H.C. Andersens livssyn især ud fra hans roman *Kun en Spillemand* (1837), hvis hovedperson han kalder et flæb, og hvis forfatter han suggestivt beskriver som en af de blomster, hvor han og hun sidder på samme stilk.

Ganske vist havde Andersen selv gentagne gange i både breve og selvbiografier henvist til ”det næsten pigeagtige” i sin natur og til sin ”halve kvindelighed”, men det synes absolut ikke tvungende nødvendigt at pirke i den sag, når vi nu ved, at Andersen på så mange måder var ”hævet over kønnet”.

Ikke ganske ulig Kierkegaard sår også Brandes tvivl om Andersens maskulinitet. Allerede i Andersens egen levetid og med digteren selv som medlæser udgiver Georg Brandes i sommeren 1869 et essay om ”H.C. Andersens Eventyr”, hvor han kobler genre og køn. De to ord er jo som bekendt også etymologisk forbundne. Romanen er ifølge Brandes en for maskulin genre til, at Andersen kan excellere i den. Heller ikke dramaet og lyrikken passer helt til Andersens ejendommelige køn. Eventyret er derimod det gebet, H.C. Andersens påstået feminine væsen og kvindagtige geni kan yde det ypperligste i:

En Digter, der som Andersen saa ugjerne seer det Grusomme og Raae i dets Nøgenhed under Øine, og paa hvem det virker saa stærkt, at han ikke vover at fortælle det, men hundrede Gange i sine Værker standser foran en Misgjerning eller en Udaad med det pigeagtige Udbrud: ”Vi taale ikke at tænke derpaa,” en saadan Digter føler sig beroliget og tilpas ved en Verden, hvor Alt, hvad der seer ud

som Egoisme, Vold, Raahed, Lavhed og Forfølgelse, kun i uegentlig forstand kunne benævnes saaledes (Bredsdorff, s. 39).

Heldigvis kønsomvender Brandes ikke Andersen fuldstændig, han nøjes med at infantilisere ham:

Jeg kjender ingen Digter, hvis Talent er i ringere Grad "sexed", hvis Begavelse i ringere Grad har et bestemt Kjøen end Andersens. Derfor har han sin Styrke i at fremstille Børnene, hos hvem den bevidste Kjønsfølelse endnu ikke er fremtraadt (Bredsdorff, s. 53).

Efter digterens død går Brandes imidlertid anderledes ubehageligt til værks. Men tankegangen er stadig i tråd med ovennævnte. I sin indledning til verdensudgaven af H.C. Andersens eventyr fra 1900 fastslår han om Andersen: "Thi en stor Mand blev han. En Mand blev han ikke. I Almuebarnets Sind var der ikke en eneste Spire til Mandighed" (Bredsdorff, s. 93).

Med over hundrede års forsinkelse bliver den formastelige Brandes imidlertid overbevisende og eftertrykkeligt sat på plads. For åbner hans nedrige angreb på nationalskjaldens maskulinitet ikke her en første kattelem til homoseksualiseringen af ham? Johan de Mylius får i *Forvandlingen Pris* fra 2004 med hundrede års forsinkelse sat ballademageren til vægs:

Et slag under bæltstedet, for hvad ligger der egentlig for skjulte antydninger under påstanden om, at Andersen ikke var en mand? Var Brandes kun ude på at kritisere ham for ikke at turde have et standpunkt, en sag, han gik i brechen for, eller ville han indirekte sige, at Andersen sikkert var homoseksuel? Den forskellighed, som enhver kan observere i forfatterskabet, har da kunnet trække lange spor efter sig i kritikken: fra manglende livsanskuelse over sammenhængsløshed og identitetstab til umandighed og påstand om mulig homoseksualitet (de Mylius, s. 357).

Ja, en ulykke kommer som bekendt sjældent alene: mandlig femininitet kobles ofte sammen med mandlig homoseksualitet, så ikke bare tvivl om Andersens seksualitet, også ethvert spørgsmålstejn ved digterens køn må manes til jorden.

Tredie station: truslen fra Syd

Brandes var imidlertid ikke den eneste internationalt orienterede dansker, der gjorde sig skyldig i denne lumpne form for landsforræderi. Også den homoseksuelle forfatter Carl Albert Hansen Fahlberg (1870-1939) udgav – anonymt naturligvis: fej var staklen jo også – under dæknavnet Albert Hansen et essay i den tyske – også homoseksuelle – sexolog Magnus Hirschfelds tidskrift *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*. Essayets titel var "H.C. Andersen. Beweis seiner Homosexualität".

At artiklen er affattet på tysk og udgivet i Tyskland er vigtigt. For homoseksualitetskonstruktionen af H.C. Andersen er i høj grad et ikke-dansk, ja, måske sågar et udansk fænomen. Al vor fortærd er tysk, siger et klogt gammelt ordsprog, og også i denne historie er det i høj grad sydfra, at frø og ugræs er føget over hegnet.

Hansen Fahlberg, der var selvlært forfatter, misbruger naturligvis Andersen i sine bestræbelser på at afkriminalisere og afdramatisere fænomenet homoseksualitet som et harmløst naturens lune, der har eksisteret helt siden Adam og Adam. Gennem sin ensidige og tendentiøse fokusering på Andersens forfængelighed, nervøsitet, hypokondri, selvoptagethed, overspændthed og kvindagtighed forsøger Hansen Fahlberg at indskrive den verdensberømte dansker i en konge- eller skal vi sige ”dronninge”- række af verdenshistoriens store mænd, der også – fejlagtigt naturligvis – er blevet tilskrevet homoseksualitet: Alexander den Store, Cæsær, Michelangelo, Leonardo da Vinci og Shakespeare. Heldigvis fik Hansens feje angreb – sågar på et verdenssprog – ikke lov til at stå uimodsagt. Men det kommer først om to stationer.

Fjerde station: Hans Brix

Brix's doktorafhandling, *H.C. Andersen og hans Eventyr*, fra 1907 er ikke blot en af de første milepæle i dansk biografisk litteraturforskning, men også en grundpille i den danske konstruktion af H.C. Andersen som heteroseksuel. Brix' store styrke i så henseende er, at han fastholder sit blik på Andersens forhold udelukkende til kvinder, og at han ikke lader sig distrahere af, hvad der kunne synes at forstyrre konstruktionen, hverken i H.C. Andersens liv eller værk. Samtlige af Andersens udenlandsrejser var således betinget af en ulykkelig kærlighed til en kvinde, de fungerede alle som kurophold for Andersens knuste, heteroseksuelle hjerte.

Således er Brix ikke i tvivl om, at en fortælling som ”Venskabspagten”, en historie, der er affødt af en anekdote, Andersen hørte på sin orientrejse i Smyrna i 1841 om en gammel græsk skik, hvor to hjerterbrødre kunne lade sig vie af en jomfru, må handle om digterens ulykkelige kærlighed til Louise Collin.

Man kunne ellers formaste sig til at tro, at ”Venskabspagten” var en meget ”græsk” fortælling – og det i mere end en betydning, for teksten dvæler længe ved de to smukke ynglinges venskab. Især tildeles deres lidt besynderlige vielse en uhyre detaljemættet udpensling, der i den grad dvæler ved deres klædedragt, udseende, stemninger i en uhyre sentimentaliseret beretning, hvor alle må fælde en tåre. Det afsluttende ægteskab mellem den ene yngling og hans plejesøster bliver derimod ekspederet i en eneste lakonisk sætning. Med prisværdig konse-

kvens holder Hans Brix sig til sin heteroseksualitetskonstruering – selv når Andersen synes allermost ”græsk”.

Femte station: Karl Giese

Men i Tyskland er den helt gal. I 1921 og 22 udgiver Magnus Hirschfelds samlever Karl Giese i tidsskriftet *Der Eigene* et dobbeltessay, der digter videre på Albert Hansens konstruktion. Og Giese nøjes endda ikke med Andersens biografi, hvor han hugger størstedelen fra Hansen Fahlberg, han formaster sig også til at kaste sig over forfatterskabet, som han konsekvent forvrænger i en homoseksuel optik. Ja, man kan måske næsten sige, at Giese tyvstarter en slags queer eller mærkelig læsning, næsten halvfjerds år før verden gik helt af lave, og den slags teoretiske narrestreger blev moderne. Men heldigvis ikke herhjemme i Lille Danmark, hvor vi med stort held har holdt os fri fra de sidste tyve års køns- og seksualitetsteoretiske strømningers hærgen.

Giese har den frækhed at læse *Mit Livs Eventyr* som en homoseksuel selvbiografi – bare fordi Andersen sad og syede dukketøj til sit teater i sin københavnerungdoms bordellogi, fordi han lod sit hår krølle og holdt af at paradere sine nye silkestrømper samt havde en uskyldig forkærlighed for kaffeslabberaser, sladder og vaniliekranse. Giese har vist bedst af at blive forbigået i tavshed, hvad han da også er blevet i hele det tyvende århundredes danske H.C. Andersen-forskning. For fuldstændighedens skyld skal jeg dog lige nævne, at Giese også overfortolker romanen *O.T.* til først og fremmest at handle om de to hjertebrødre Wilhelm og Otto, og ikke som det rettelig burde være: den unge mands udvikling til manddom gennem mødet med en række kvinder.

Sjette station: Hjalmar Helweg

Den danske heteroseksualitetskonstruktionens store helt er den fremragende psykiatriske overlæge, Hjalmar Helweg, der i 1927 udgav et essay, *H.C. Andersen. En psykiatrisk studie*, der for næsten tid og evighed satte tingene på plads. Helweg går naturligvis i rette med Hansens smædeskrift, som en stor del af hans tekst er styret af.

Men humor, overbærenhed, psykiatrisk viden og en uhøjtidelig og medrivende retorik får Helweg systematisk manet Hansens argumenter til jorden et efter et. Han peger blandt andet på det selvfølgelig i, at H.C. Andersen ikke kunne have været homoseksuel, da hans stemme i puberteten jo gik i naturlig overgang. Vi ved jo alle, at mandlige homoseksuelle uden undtagelse alle taler med præpubertær fistelstemme.

Og Helweg er ingen snerpe: han lægger ikke skjul på Andersens hede, overspændte mandevenskaber, og han fremfører selv: ”eksempler på Ander-

sens overdrevne, ja næsten usmagelige venskabsytringer baade overfor Edvard Collin og andre, til hvem han stod i et saadant forhold, at erotiske følelser kunne tænkes at spille en væsentlig rolle” (Helweg, s. 137). Heller ikke forholdet til Storfyrst Carl Alexander af Sachsen-Weimar skjules: ”da netop dette venskabsforhold i det mindste en tid antog en ganske særlig vammel karakter” (Helweg, s. 140).

Imidlertid gør Helweg det plausibelt, at H.C. Andersen efter al sandsynlighed ikke var homoseksuel, men syg, en slags sindssyg eller med Helwegs termer: ”udtalt psykopath”. Unge Andersen var måske en tøsedreng, men ikke nogen homospire som Hansen hævder, for Helweg erstatter konsekvent i sin argumentation homoseksualiteten med psykopatien:

En typisk homoseksuel barnetype tør man altsaa ikke sige, at han var, men vel at han ikke udviklede sig som en normal dreng, og den skæve retning, hans seksuelle udvikling senere tog, *kan* vel tænkes forklaret ved et oprindeligt homosexuelt anlæg, der vel i saa fald ikke er bleven forstaaet og erkendt af ham selv, men forstaaes dog vistnok bedre, naar man betragter hans psykopatiske konstitution som det primære og følger hans udvikling gennem livet (Helweg, s. 99).

Med Helwegs autoritative essay fra 1927, som blev genoptrykt i 1984, blev der – i hvert fald i Danmark i næsten trekvart århundrede – sat en effektiv prop i rygtedannelserne omkring nationalskjaldens påståede homoseksualitet. Her havde vi sagkundskabens magtfulde diagnose, og hvem kan hamle op med den?

Og Helweg er heldigvis endnu ikke glemt den dag i dag. I den seneste doktorafhandling om H.C. Andersen, Viggo Hjørnager Pedersens studie om de engelske oversættelser, *Ugly ducklings*, som blev forsvaret på Syddansk Universitet i fjor – altså 2004, hyldes essayet fra 1927 som ”well written and well argued”, og det slås med befriende sikker overbevisning fast, at H.C. Andersen var tiltrukket af kvinder: ”Helweg convincingly demonstrates that Andersen was physically attracted to women – which indeed anybody with a minimum of feeling for these things can see from ”The Garden of Paradise”” (Hjørnager Pedersen, s. 51).

Det er dejligt, at Hjørnager Pedersen så bramfrit kan luften sin overbevisning uden al den evindelige teoretiseren og argumenteren – men blot ved at påkalde det intuitive følelsesfællesskab, vi heteroseksuelle besidder: eller med Pedersen ord: ”enhver med et minimum af følelser for disse ting”.

Syvende station: Edvard Brandes

Helwegs sygeliggørelse af nationalskjalden, hans udskiftning af homoseksualitet med psykopati, bekom imidlertid ikke alle danske heteroseksualitets-

konstruktører lige vel. Edvard Brandes udgiver få år efter Helweg og tredive år efter broderen Georgs ”karaktermord” et forfatterportræt, der gør op med billedet af digteren som et halvt tåbeligt, ynkeligt lidelsesfuldt væsen, en slags bløder i åndelig henseende. I stedet fastslår han: ”Baade sund og forstandig var han” (Brandes, s. 242). Også homoseksuelitetsanklagen konfronterer Brandes direkte:

I denne Sammenhæng maa nævnes, at Andersen ogsaa er blevet beskyldt – ja, hvad er han ikke alt blevet beskyldt for! – for at være kønslig abnorm. Hvorfor? Det er næppe sømmeligt at omtale hans *Ungdomssynd*, der fortsattes noget op i Aarene, og som han selv har været fortvivlet over. Intet forstandigt Menneske vil nutildags af den Grund paadutte Digteren Abnormitet. Han var Gang paa Gang hjerteligt lidenskabeligt forelsket i skønne, unge Kvinder. Han var uheldig i sin Bejlen og vandt ikke Damens Genkærlighed. Dette er hændt adskillige andre blandt Digternes Store (Brandes, s. 242 f).

Og Edvard Brandes forklaring slutter ikke her. Med retorisk elegance indskrives han Andersen i en stolt digteret og argumenterer overbevisende for, hvor lidt tiltrækkende det overhovedet er for en digter – han være sig nok så heteroseksuel – at indgå ægteskab:

Naar Andersen, der aldrig blev gift, saa sig om blandt sine digteriske Værkfæller kunde deres Skæbne næppe virke fristende. Oehlenschläger med sin Christiane, der efter den lange Forlovelsestid hurtigt forvandlede til en skrap Husmoder; Paludan-Müller med sin hæsleige og tyranniske Bedesøster og Fangevogterske; Søren Kierkegaard med sin opslaaede Forlovelses evige Anger; Blicher, en stakkels fortrukken Hanrej med sin forfløjne og simple Ægtehalvdel; Christian Winther, den Arme – med sin fordringsfulde Julie, for hvilken han selv halvtblind og slappet altid skulde og vilde tjene som Romeo; Goldschmidt, hvis Ægteskab mislykkedes saa grundigt, at det straks gik itu; Ingemann og Damen med de forfærdelige blodløse Billeder (Brandes, s. 243).

Ottende station: Francis Bull

Trusler mod Andersens maskulinitet og dermed danskheden er ikke kun kommet fra syd, men også fra helt uventet kant, fra broderfolket i nord. Francis Bull kolporterer i værket *Talt og skrevet* fra 1956 en anekdote om Bjørnstjerne Bjørnson og H.C. Andersen, to hjertebrødre af forskellig alder på bjergvandring i Syd norge. Ved en særligt storslået udsigt spørger Bjørnson danskeren:

”Nå, kjære venn, er det ikke deilig?” Og Andersen svarte vennlig, men uten overvettets begeistring: ”Jo, hvor er det kønt?; men så fikk han øye på noen små, blå blomster ved veikanten, og utbrøt henrykt: ”Nei se! De er dog henrivende!” (Bull, s. 58).

Bull karakteriserer de to mænd som typiske nationalkarakterer og fremskriver således et ungt, frisk, sundt og maskulint Norge på bekostning af et kvindagtigt, lidt degenereret Danmark, som legemliggjort i H.C. Andersen måske sågar får et vagt homoseksuelt anstrøg. Alle ved jo, at bøsser er så glade for blomster.

Niende station: Klaus P. Mortensen

Klaus P. Mortensen hører med Brix og Helweg til de store danske heteroseksualitetskonstruktører. I sin bog om unge Andersen, *Svanen og Skyggen*, fra 1989 slår han autoritativt fast: "Læser man i dagbøgerne, er der imidlertid ingen tvivl om, at det er ét og kun ét køn, som vækker lysten i ham, det kvindelige" (Mortensen, s. 79).

Ganske vist er der også en hel del halvnøgne havnearbejdere, muskuløse roerkarle, et par billedskønne munke og præster, og temmelig mange nyskelige soldater i tætsiddende uniformer i Andersens dagbøger, men denne den æstetiske nydelse af disse er kønsløs og ren. Ligesom naturligvis også Andersens forelskelse i bedstevennen Edvard Collin:

I hans selvforståelse er den sande kærlighedslængsel altid en længsel hinsides kroppen og kønnet – med tidens og H.C. Andersens egne ord: "ren". Derfor kan den også søge sin genstand uden hensyn til køn. Når H.C. Andersen i et brev til Edvard fra den 28. august 1835 drillende skriver: "ja i dette Øjeblik længes jeg efter Dem, som var De en deilig Calabreserinde", så er det netop i kraft af, at hans eros er iagttagereis åndelige, kønsløse. For ham er Edvard hævet over enhver kønslig sammenhæng (Mortensen, s. 79).

I introduktionerne til den nye, pragtfulde udgave af Andersens værker i atten bind sørger Mortensen omhyggeligt for, at ikke mindst romanerne bliver læst i det rette lys med fokus på kærligheden mellem helten og kvinderne og udenom de mange, lidt klamme mandevenskaber.

Tiende station: Detering og von Rosen

Tyskerne bliver ikke klogere, men insisterer på at videreføre og sågar udbygge homoseksualitetskonstruktionen. Heinrich Detering retter i sin doktorafhandling *Das offene Geheimnis* fra 1994 et lumsk angreb på den danske heteroseksualitetskonstruktion:

For hvis man i denne optik læser Andersens breve, romaner og eventyr, synes det ganske enkelt umuligt at overse forfatterens konstante bestræbelser på at artikulere klart homoerotiske tendenser og længsler og at gøre sig forståelig som erotisk afvigende – over for andre og først og fremmest over for sig selv (Detering, s. 187 – min oversættelse af den tyske original).

Året før havde en dansk historiker, Wilhelm von Rosen, i sin doktorafhandling

Månens kulør gjort tingene mere indviklede. På den ene side påstår også han – med temmelig meget dokumentation, det må man lade ham – at H.C. Andersen forelskede sig i mænd, men at man på den anden side ikke kan bruge termen ”homoseksuel” på guldalderens mandevenskaber – eller på H.C. Andersen, da begrebet slet ikke var opfundet:

Om Andersen var ”homoseksuel”, var et spørgsmål, der var ligeså umuligt at besvare som et spørgsmål, om han var ”kommunist” eller ”cyklist” (von Rosen, s. 627).

Ellevte station: Wullschlager og Prince

Fra syd og nord angribes Andersens maskulinitet og seksualitet, og i 1990’erne lanceres endnu to angreb – denne gang fra vest. Alison Prince og Jackie Wullschlager udgiver begge to biografier. Princes er værst og lettest at afvise, men begge lider af det, jeg vil kalde ”den engelske syge”: at se vores nationalskjald som en feminin mand, der forelskede sig i nogle kvinder og i en hel del mænd. Wullschlager har sågar den frækhed at påpege, at hver eneste gang, Andersen sværmede for en kvinde, ja, så var der altid en anden mand involveret, og hun overfokuserer på de stadige begærstrekanter i Andersens kærlighedsbiografi. Wullschlager har imidlertid fået mere end rigelig omtale, så denne station vil vi hurtigt forlade.

Endnu længere vestpå, i Californien, udgiver den amerikanske psykiater Wolfgang Lederer i 1986 en bog, der med udgangspunkt i om eventyret om ”Sneedronningen” indlæser H.C. Andersen i en smuk kønsantropologi, hvor det er kvindens lod i tilværelsen at frelse manden, et mirakel, kun hun og hun alene kan udføre – og et mirakel, som feminister desværre ifølge Lederer synes at glemme. Men samtidig åbner han for et overflødhedshorn af potentielle perversionskategorier (ikke mindst pædofili!), som i hvert fald muligheder for den kyske digter:

That he never engaged any overt sexual acts, heterosexual or otherwise; that he probably had no explicit, conscious sexual desire of an “improper”, socially unacceptable nature, with the possible exception of some occasional ogling of prostitutes; that the secret deed committed “in actuality” consisted of masturbation (little plus-marks (+) in his diaries, following passages speaking of sensual arousal, suggest as much); but that he was capable of strong erotic (sensual, not sexual) feeling toward either sex, including children (Lederer, s. 153).

Tolvte station: Jens Andersen

Også Jens Andersens biografi, *Andersen*, vil jeg hurtigt overstå, for også denne anmelderroste kæmpebiografi har fået mere presse, end den fortjener. De lange

og udførlige beskrivelser af Andersens forhold til en række mænd og biografens tilsyneladende umættelige nyfigenhed for det seksuelle, skal nok sikre den en stor læserskare i såvel Danmark som udlandet, da den nu også oversættes til en række verdensprog. Jens Andersens biografi må behandles med stor alvor, da den i mine øjne udgør den største trussel mod opbygningen af H.C. Andersens heteroseksualitet.

Trettende station: Magasin

Også denne station bør vi gå hurtigt forbi. Dansk presse anført af blandt andre Jens Andersen gennemførte en række feje angreb på stormagasinet Magasin, der i december 2004 klippede lidt om i et H.C. Andersen-klip med to mænd i et hjerte, gav den ene en lille kjole på, og så blev det et familievenligt logo for Hr. og Fru Danmark. Og er det nu noget at gøre så meget ståhej om? Der var da virkelig tale om storm i et glas vand.

Magasin ville jo bare sørge for, at det også blev jul i Danmark i 2004, for julen er jo hjerternes fest, en fejring af familieværdier, sådan som vi kender dem, altså med to køn, og ikke 117 forskellige, som det vist nu er på mode at hævde indenfor den seneste kønsteori, der heldigvis er blevet holdt effektivt ude fra danske universiteter, nu hvor resten af Norden ellers synes at være tabt land.

Fjortende station: H.C. Andersen-Museet i Odense

I denne urolige og omskiftelige tid er det godt, at den danske heteroseksualitetskonstruktion af H.C. Andersen stadig hviler på klippefaste institutioner, bastioner, der overhovedet ikke lader sig rokke, endsige påvirke af al den nye såkaldte forskning omkring H.C. Andersens værk og liv, ikke mindst under-liv. Den mest faste og solide støttepille for det danske eventyr om H.C. Andersens maskulinitet og heteroseksualitet er og bliver museet omkring H.C. Andersens hus i Odense.

Ingen skal komme og sige, at det ikke følger med tiden. Den nye ombygning med den smukke postmoderne arkitektur, som blev indviet sidste sommer af Hendes Majestæt Dronningen, signalerer en levende og tidssvarende institution i sund samklang med sine omgivelser og sin samtid. På oplysende og interessant vis fortæller museet for skolebørn, turister, børnehaveklasse og eventyrelskere fra hele verden om H.C. Andersens liv fra odenseansk fattigdreng til verdensberømt københavner. Det stikker ikke noget under stolen: venskaberne med f.eks. Edvard Collin og Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar er skam nævnt, men hovedfokus er – som det sig hør og bør – på hans ”rigtige” forelskelser og sværmerier.

Afskedsbrevet fra Riborg Voigt er udstillet som relikvie, kærligheden til Jenny

Lind, ”Den svenske Nattergal”, er udførligt beskrevet som ”den sidste opflammen af H.C. Andersens manddomspassion” og på tavlen over skelsættende begivenheder i verden og i Andersens liv er det selvfølgelig kærligheden til Louise Collin (og ikke broderen Edvard), der omtales.

Nu ved jeg godt, at onde tunger – måske sågar min egen? – ubetænksomt og uforsigtigt har kaldt museet ”et homofobt mausolæum over myten om det danske frisind”. Den slags dumsmarte bemærkninger hører naturligvis ingen steder hjemme, især ikke i Danmark, hvor vi vel må lov til at glæde os over vor eventyrdigter og hans vidunderlige kunst. Odense Bys Museer sætter tingene ultimativt på plads. H.C. Andersen elskede kvinder. Resten er tavshed. Gid denne tavshed må holde sig om ikke vor tid ud, så i hvert fald til 250 års-jubilæet i 2055. Med dette fromme ønske erklærer jeg H.C. Andersen for heteroseksuel. Amen.

Litteratur

- Andersen, H.C.: *Samlede digte*, Köpenhamn 2000.
Andersen, Jens: *Andersen*, Köpenhamn 2003.
Brandes, Edvard: *Litterære Tendenser*, Köpenhamn 1968.
Bredsdorff, Elias: *H.C. Andersen og Georg Brandes*, Köpenhamn 1994.
Brix, Hans: *H.C. Andersen og hans Eventyr*, Köpenhamn 1907.
Bull, Francis: *Talt og skrevet*, Oslo 1956.
Detering, Heinrich: *Das offene Geheimnis*, Göttingen, 1994.
Giese, Karl: „Andersens Wesen und Werke“, in: *Der Eigene* nr. 9 (1921/22), Heft 3 (1. del) og Heft 5 (2. del), Berlin.
Hansen, Albert: „H.C. Andersen. Beweis seiner Homosexualität“, in: *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*, Berlin 1901.
Heede, Dag: *Hjertebrødre. Krigen om H.C. Andersens seksualitet*, Odense 2005.
Helweg, Hjalmar: *H.C. Andersen. En psykiatrisk studie*, Köpenhamn 1984 (1927).
Hjørnager Pedersen, Viggo: *Ugly ducklings?*, Odense 2004.
Katz, Jonathan: *The invention of heterosexuality*, New York 1996 (1995).
Kierkegaard, Søren: *Af en endnu Levendes Papirer*, Köpenhamn 1838.
Lederer, Wolfgang: *The kiss of the Snow Queen*, Berkeley 1986.
Mortensen, Klaus P.: *Svanen og skyggen*, Köpenhamn 1989.
de Mylius, Johan: *Forvandlingen pris*, Köpenhamn 2004.
Prince, Alison: *Hans Christian Andersen: the fan dancer*, London 1998.
von Rosen, Wilhelm: *Månens kulør*, Köpenhamn 1994.
Wullschlager, Jackie: *Hans Christian Andersen*, Chicago 2000.
www.hca2005.com.

Dag Heede er lektor i dansk litteratur ved Syddansk Universitet. Han har skrevet bøger om Michel Foucault, Karen Blixen, Herman Bang og H.C. Andersen.

Hans Christian Andersen as a heterosexual. The story of a construction.

The essay is an ironical “penance” for my recent book “Bosom brothers. The war on Hans Christian Andersen’s sexuality”, where I question the heterosexuality of the world famous Danish icon. Drawing on Jonathan Katz’ concept of heterosexuality as a modern historical construction, I focus on Andersen’s (lack of) masculinity and sexuality as national Danish battlefields. Already in 1900 Danish critic, Georg Brandes, claimed that Andersen became a great man, but not a man, and a number of non- or un-Danish critics have for more than a century questioned his heterosexuality. Fortunately official Danish Andersen-scholarship and official Danish Andersen-education keep up appearances and bravely refuse to deal with the fact that Andersen throughout his life fell in love with a few women and a great deal of men. For as you all know Denmark already has a queen. That the great national bard should have been one too is a concept that still haunts both scholars and Danish public. Could it be that the famous fairy tales were also tales of a famous fairy?